

NEVRÛZ BAYRAMI

Rahmi ŞİRVAN

Bir milleti millet yapan unsurların başında, o milletin ortak kültürel değerleri gelmektedir. Bu değerlerin sosyal dokusunda, dinî inanıştan ve millî anlayıştan beslenen bayramların tartışmasız bir yeri vardır. Dinî ve millî bayramların içinde de Nevruz'un özel bir önemi vardır.

Farsça birleşik bir kelime olan nevrûz, “yeni gün” anlamına gelmektedir. Bugün, güneşin Koç burcuna girdiği gün olup milâdî 21 Mart'a, Rûmî 9 Mart'a rastlamaktadır. 21 Mart, On İki Hayvanlı Türk Takvimi'nde yeni yılın ilk günü, Celâlî Takvimi'ne göre de yılbaşdır.

Nevruzun kökeni ve kime ait olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur ancak Türk toplumlarında iki ana dayanağı vardır.

Orta Asya'nın çetin tabiat şartlarında yaşayan Türkler, şiddetli geçen kışın yerini bahara bırakmasını bir bahar bayramı olarak kutlardı. Daha sonraları bu kutlamaya Ergenekon'dan çıkış da eklendi. Ergenekon Destanı'na göre; Göktürkler, düşmandan korunmak için “Ergenekon” adını verdikleri bir yere yerleşirler. Ergenekon'da 400 yıl yaşadktan sonra demir dağları eriterek oradan çıkmayı başarırlar. Göktürkler, Ergenekon'dan çıktıkları bugünü bayram günü olarak kabul etmişlerdir. Her yıl o gün gelince büyük törenler yapmaya başladılar. Tabiatın kıştan kurtulduğu günün başlangıcı ile Türklerin istiklâllerini ilân ettikleri gün 21 Mart'a tekabül ettiği için bu çifte bayram Nevruz Bayramı olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Türk-İslâm toplumlarında bugünün anlamı pek çok inanış, olay ve olgu ile de zenginleştirilerek gelenekleştirilmiştir. Bu inanışlara göre; Dünya kuruluşunu bugün tamamlar. Bugün Âdem Peygamberin ve ilk insanın yaratıldığı gündür. Nuh Peygamberin Tufandan sonra karaya çıktığı gün olarak kabul edilir. Hz. Ali'nin doğduğu, halife olduğu ve Hz. Fatma ile evlendikleri gün olduğuna inanılır. Hacı Bektaş-ı Veli'nin Anadolu'ya gelişinin ilk günüdür. Böyle çeşitli anlamlar yüklenen Nevruz Bayramı; İran'da, Kafkasya'da, Balkanlar'da, Orta Asya'da ve Anadolu'da kendine has gelenekleşen yapılarıyla değişik biçimlerde kutlanmıştır. Her toplum, zaman içinde meydana gelen değişiklikleri de katarak mahallî motiflerle beslemiş ve böylece Nevruz'un bayram olarak devamlılığını sağlamıştır.

Nevruz, bütün Türk topluluklarında birlik ve beraberlik rûhunu oluşturan bir bayram olma özelliğiyle geliştirilmiştir. Türk Devlet ve topluluklarının kutladıkları tek ve ortak millî bayram olması bakımından geniş topraklara yayılan ve aralarında asırlarca hasret rûzgârı esen Türk topluluklarının vuslat günü de olmuştur. Türkler arasındaki edebî ve ebedî mirastan hisse alarak bugünü değerlendirme fırsatı tanımıştır. Ferdi toplumla kaynaştırmış ve yeni bir terkibe ulaştırması sebebiyle özel bir önem de kazanmıştır. Zaman zaman amacından saptırılmaya çalışılan Nevruz kutlamaları, köklü geleneği sayesinde her şeye rağmen çizgileriyle korunabilmiş; kutlamalara, çeşitli etkinliklerle de canlılık kazandırılmıştır.

Nevruz anlam ve önemine uygun olarak hayatın hemen hemen her alanına nüfuz ettirilmiştir. Mesela; güzel bir çiçeğe ad olarak seçilmiş, Anadolu da kız çocuklarına isim olarak takılmış, birçok yerin adı olarak belirlenmiş, Nevruz Makamı ile müzik alanına taşınmış, dergi adı olarak da kullanılmıştır. Manisa'daki mesir şenlikleriyle kaynaşması da ayrı bir zenginliğin göstergesi olmuştur. Ayrıca; Divan Edebiyatı'nda şairler, Padişahlara Nevruz günleri “nevruziye” adı verilen kasideler sunarlardı. Bu kasidelerde ağaçların yeşermesi, çiçeklerin açması, havanın ısınması gibi konulara yer verilerek bayramın coşkusu işlenmiştir.

“Değil ebr-i bahârın sâyesi sultân-ı nevrûzun
Felek kurdu bu mevsimde otâğın bûstan üzre”

(Sünbülzâde Vehbi)

Türk tarihinin bilinen en eski bayramı olan Nevruz Bayramı, dayandığı esaslar ve sahipleniş biçimiyle sonsuza kadar Türkler'in millî bayramı olarak sosyal hayatımızdaki yerini almıştır. Bize düşen görev de Nevruzun tarihi gelişimi sürecinde kazandığı millî birliğin ve dayanışmanın vesilesi olan değerlere uygun olarak onu yaşamak ve yaşatmaktır.